

Eduard Feliu i l'estudi del judaisme medieval: persona, família, país*

Joel FELIU I SAMUEL-LAJEUNESSE

Estic fora de lloc; jo no sóc un estudiós del judaisme i, per tant, no puc fer res més que agrair la invitació en nom de la família i ser breu. Perquè, què pot dir un fill del seu pare? Potser algú espera que descobreixi algun misteri, el secret de tanta dedicació, de tant d'entusiasme, d'aquesta increïble capacitat de concentració que tenia, el secret de tanta productivitat; bé, doncs, no m'agradaria decebre ningú, però no ho sé. Tot i que sóc psicòleg, lamentablement els he de dir que encara no hem descobert la fórmula dels homes excepcionals. Així que no ho sé.

Amb tot, sé algunes coses, i crec que qui vulgui en podrà treure conclusions:

1. En primer lloc, el treball: jo vaig veure el meu pare treballar cada dia de la seva vida, de dilluns a diumenge, cada tarda, que era quan jo el veia. Al matí també treballava, però feia altres coses que sí que li pagaven; potser per això en podríem dir una feina d'allò que feia, però el seu Treball, així amb majúscules, com els treballs d'Hèrcules, els importants, els difícils, els que et fan el que ets, aquest era el de la tarda.

2. En segon lloc, la llengua: jo vaig veure el meu pare treballar cada dia amb el diccionari Fabra obert damunt la taula (més tard el de l'IEC, en què va col·laborar; però mentre jo vaig ser petit va ser el Fabra). No sé si és significatiu, però el diccionari era allà, sempre obert, en consulta permanent. I l'acompanyava una gran exigència lingüística, que ara agraeixo, una correcció permanent amenitzada per les anècdotes de la vida i la mirada del traductor. La llengua es feia present també a la ràdio: cada nit la sintonia de la BBC anunciava les notícies de les vuit (a les nou). Amb la mare parlàvem, parlem, en francès. Sí, a banda del català, altres llengües modernes tenien el seu lloc a casa.

* Text de la participació en la taula rodona entorn dels estudis i la personalitat d'Eduard Feliu, que tingué lloc a Girona dins la Jornada d'Estudis en Homenatge a Eduard Feliu i Mabres: «Història i Cultura Jueves a la Catalunya Medieval» (29 d'abril del 2011). Joel Feliu i Samuel-Lajeunesse és fill d'Eduard Feliu i professor titular de psicologia social a la Universitat Autònoma de Barcelona. A/e: joel.feliu@uab.cat

3. En tercer lloc, la comunitat: vaig veure i viure un pare apassionat per la política, pel seu país, per la seva religió (no pas el judaisme, sinó el cristianisme). Era algú amb unes posicions vehements que no dubtava a transmetre't i que jo intentava reproduir vanament a l'escola davant de més d'un company i d'una mestra esgarriats; unes posicions amarades d'humanisme. Crec que si algun *-isme* l'ha de definir era aquest, l'humanisme, aquesta confiança en l'ésser humà (un xic massa abstracta per al meu gust ja postmodern) que el feia abraçar en una mateixa discussió i sense contradiccions anarquisme, catalanisme i cristianisme, teologia i psicoanàlisi. I s'han de tenir nassos (el seu era considerable, tot sigui dit de passada, i m'enorgulleixo d'haver-lo heretat) per a conciliar aquesta mena de coses. Però ell era capaç de fer-ho.

4. En quart lloc, la universitat: ell va fer la seva vida acadèmica fora de la universitat; si hagués estat universitari, de forma paradoxal, no hauria pogut fer tot el que va fer, n'estic convençut. Un fet que mereix una reflexió de país: comprendre com la universitat, específicament en l'àmbit de les ciències humanes i socials en què som els qui no tenim patrocinadors, s'ha convertit en un espai en el qual es fa molt difícil escriure i investigar. L'espai alliberat que hauria de ser està subjecte a controls d'accés tan ineficients que dediquem més temps a ser avaluats que a poder treballar. Estem obligats a fer molta docència perquè sembli que treballem, ja que es veu que pensar no fa la mateixa impressió, i tenim moltíssima feina de gestió gràcies a una universitat sense recursos, que transforma els seus professors en administratius. Tot això ens hauria de fer posar vermells, però és així: segurament gràcies al fet que el meu pare no era universitari, va ser un gran acadèmic.

Hi ha hagut en ell la constància, la perseverança, l'amor a la llengua, l'entusiasme per tot el que era humà... i, tanmateix, no puc oblidar les persones que l'envoltaren.

5. En cinquè lloc, hi ha les persones: la seva mare i les seves germanes i germans, que seguien amb admiració la seva feina, entenen més o menys el que feia i deia, però deixant-se contaminar pel seu entusiasme, i que feien de mirall on ell podia reflectir-se; cal dir que sense aquests miralls no som ningú, cap de nosaltres. Hi ha els fills, la meua germana i jo, que procurarem fer-nos petits i no molestar gaire (dins dels nostres límits d'infants, és clar, que feien que moltes vegades acabéssim barallant-nos potser amb la secreta expectativa de veure'l sortir cridant del seu despatx, cosa que feia sens dubte, us ho podeu ben creure). I hi ha finalment la meua mare, que va acceptar que el seu matrimoni funcionaria d'aquesta manera: feina, feina i més feina, i que, per tant, no hi hauria cinema, ni teatre, ni concerts, ni exposicions, ni passejades, ni cap oci en parella o en família, fora d'alguns dies del mes d'agost de cada any en què

viatjàvem per estar amb la família de França, moments, per cert, que ell aprofitava per a comprar més llibres.

He fet, potser sense voler (a Mèxic, d'això en diuen «sin querer queriendo»), una mica de psicologia social, que és la meua professió, perquè sí que volia deixar clar avui que el coneixement no es produeix del no res i que hi ha moltes condicions necessàries per a l'emergència d'un estudiós, i encara me n'he deixat: les relacions Catalunya-Israel; el franquisme; el català, llengua minoritzada; l'italià, la segona llengua estrangera que va aprendre, després del castellà; la família Feliu; les dones del seu voltant i l'amor, el respecte i la devoció que sentien per ell; Montserrat i el Concili II del Vaticà; Teilhard de Chardin i Freud, i el sistema patriarcal en què vivim i l'obsessió masculina per la feina per damunt de tot (inclòs tot l'anterior).

Totes aquestes concrecions tan vulgars cristallitzaren en la seva persona, i això que sembla molt determinista no ho és, perquè si no haguessin cristallitzat en ell, no ho haurien fet en ningú més. Així és la vida: no hi ha fórmules, ni secrets a revelar; només un munt de circumstàncies que són com ingredients que, ben barrejats, ens solen donar un bon pa, però que, precisament perquè no hi ha recepta, de vegades produeixen un pastís amb cirereta, com l'Eduard Feliu i Mabres, el meu pare.

* * *

No puc acabar sense agrair l'esforç realitzat aquests dos darrers anys pels seus col·legues, que han lluitat per la pervivència de la seva memòria; estem molt sincerament emocionats pel record, i per la demostració que heu fet que l'estudi no és ni pot ser, ni va ser en el cas del meu pare, una activitat solitària; la investigació no es fa sola, és una activitat de tot un país.